

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa, 23 marca 2020 r.

Adam Bodnar

VII.7037.45.2020.KŁ/AT

**Pan
Dariusz Pionkowski
Minister Edukacji Narodowej**

ePUAP

Szanowny Panie Ministrze,

jako Rzecznik Praw Obywatelskich z uwagą obserwuję sytuację w szkołach i innych jednostkach oświatowych, których funkcjonowanie zostało czasowo ograniczone w związku z pandemią COVID-19¹. Obowiązkiem organów odpowiedzialnych za system oświaty stała się organizacja nauczania w oparciu o metody i środki, które do tej pory nie były powszechnie stosowane. Zauważalna jest mobilizacja dyrektorów szkół i nauczycieli, aby w tych niezwykle trudnych warunkach zapewnić uczniom możliwość dalszej nauki.

Zgodnie z informacją podaną na stronie MEN, w dniu 17 marca 2020 r. Minister Edukacji Narodowej skierował do dyrektorów informację w sprawie przygotowania szkół oraz placówek systemu oświaty do organizacji zajęć edukacyjnych i zajęć prowadzonych w ramach form pozaszkolnych kształcenia ustawicznego z wykorzystaniem metod, a także technik kształcenia na odległość. W ciągu dwóch kolejnych dni dyrektorzy szkół mieli za zadanie przygotowanie swoich pracowników i uczniów do pracy w wirtualnej szkole. Wśród zadań znalazły się m.in.: zbadanie możliwości zdalnej realizacji programów nauczania z wykorzystaniem komunikatorów, grup społecznościowych, poczty elektronicznej, platform edukacyjnych oraz dziennika elektronicznego, analiza możliwości

¹ § 2 ust. 1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 marca 2020 r. w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 (Dz. U. poz. 410).

zdalnej realizacji tygodniowego/semestralnego rozkładu zajęć dla poszczególnych klas i oddziałów z uwzględnieniem jego modyfikacji, uwzględnienie w pracy zdalnej różnych potrzeb edukacyjnych uczniów, w tym wynikających z niepełnosprawności, przygotowanie możliwości zdalnego monitorowania i oceniania postępów uczniów, modyfikacja wewnętrznych systemów oceniania².

W dniu 25 marca 2020 r. wejdzie w życie rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 (Dz. U. poz. 493). Jeszcze przed ogłoszeniem treści rozporządzenia pojawiały się liczne głosy, że polski system oświaty nie jest przygotowany na nagłe przejście na zdalne nauczanie. Są podstawy do stwierdzenia, że pomimo wcześniejszych ostrzeżeń o możliwym rozwoju sytuacji, opartych na obserwacji wydarzeń w innych państwach, resort edukacji zbyt późno rozpoczął prace nad opracowaniem stosownych rozwiązań³.

Wątpliwości dotyczą przede wszystkim dostępu do sprzętu komputerowego ze stosownym oprogramowaniem oraz szybkiego Internetu. Większość nauczycieli nie dysponuje służbowymi komputerami, zaś te używane w szkołach są często przestarzałe⁴. W wielu przypadkach podjęcie przez nauczycieli nauczania na odległość nie jest możliwe bez uprzedniego przeszkolenia. Brakuje wsparcia technicznego w razie ewentualnego niepowodzenia w prowadzeniu lekcji przez Internet.

² „Przygotowanie do organizacji zajęć z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość”, 17.03.2020, <https://www.gov.pl/web/edukacja/ksztalcenie-na-odleglosc-informacje-dla-dyrektorow> (dostęp z dnia 19.03.2020).

³ S. Klauziński, „Egzamin ośmioklasisty zagrożony. Co z maturami? ZNP: To, co proponuje MEN, jest niewykonalne”, 19.03.2020, <https://oko.press/szkola-koronawirus/>; K. Klinger, T. Żółciak, P. Nowosielska, „Edukacja w czasach zarazy: Panuje wolnoamerykanka, rząd gorączkowo poszukuje nauczycieli, którzy wiedzą, jak działa e-learning” 16.03.2020, <https://serwisy.gazetaprawna.pl/edukacja/artykuly/1460461,koronawirus-jak-dzialaja-szkoly.html>; „Edukacja w czasach koronawirusa: Nie masz internetu? Materiały do nauki dostaniesz w formie papierowej”, 17.03.2020, <https://serwisy.gazetaprawna.pl/edukacja/artykuly/1461154,koronawirus-w-polsce-zamkniete-szkoly-material-do-nauki.html> (dostęp z dnia 19.03.2020).

⁴ Liczba komputerów w szkołach mających do 5 lat: 143 001 szt., powyżej 5 i do 10 lat: 150 280 szt., powyżej 10 lat: 57 701 szt., na podstawie odpowiedzi na interpelację nr 33983 w sprawie warunków realizowania zajęć w ramach edukacji informatycznej i informatyki, 30.10.2019, <http://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/InterpelacjaTresc.xsp?key=BHGJX&view=6> (dostęp z dnia 19.03.2020).

Pomimo stałego wzrostu stopnia informatyzacji w polskim społeczeństwie⁵ nie można założyć, że każdy uczeń ma w domu sprzęt pozwalający mu na wykonanie zadań zleconych przez nauczyciela. Z informacji prasowych wynika, że np. wyniki ankiety przeprowadzonej w Szkole Podstawowej nr 11 w Puławach pokazały, że aż 53 procent uczniów nie ma możliwości uczestnictwa w lekcjach online⁶. Trudna jest zwłaszcza sytuacja dzieci posiadających rodzeństwo, jeśli w domu jest tylko jeden komputer. Zdarza się, że nie jest on dostępny z uwagi na wymóg pracy zdalnej rodziców. Obawy dotyczą także uczniów ze szczególnymi potrzebami edukacyjnymi, gdyż nauczanie na odległość wyklucza stosowanie niektórych metod, które do tej pory okazywały się skuteczne. Wszystko to sprawia, że równość w dostępie do nauki nie zostanie zapewniona.

Wydaje się także, że na dyrektorów szkół zostały nałożone obowiązki, którym trudno będzie w obecnych warunkach sprostać, jak m.in. uwzględnienie zasad bezpiecznego i higienicznego korzystania przez uczniów z urządzeń umożliwiających komunikację elektroniczną, możliwości psychofizycznych ucznia, a także jego sytuacji rodzinnej. Szczególnej rozwagi wymaga kwestia zdalnego monitorowania i oceniania postępów uczniów. Opracowanie i wdrażanie nowych zasad wymagać będzie od dyrektorów szkół i nauczycieli szczególnej empatii, troski i wrażliwości.

Oprócz oczekiwanych problemów technicznych pojawia się także kwestia ochrony danych osobowych i prawa do prywatności. Na obecnym etapie nie ma jednoznacznych informacji, czy infrastruktura informatyczna zapewniana przez szkoły jest wystarczająca do przeprowadzenia lekcji. Część nauczyciel zdecyduje się zapewne korzystać z prywatnych adresów mailowych oraz kont w komunikatorach i portalach społecznościowych. Należy pamiętać, że proces edukacyjny może łączyć się z ujawnianiem wielu wrażliwych informacji o uczniach. Przeniesienie nauki do sieci powinno uwzględniać tę prawidłowość i zakładać wdrożenie środków technicznych i organizacyjnych mających zapewnić bezpieczeństwo przetwarzania danych osobowych uczniów.

⁵ „Społeczeństwo informacyjne w Polsce. Wyniki badań statystycznych z lat 2015–2019”, Główny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Szczecinie, 2019, <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/nauka-i-technika-spoleczenstwo-informacyjne/> (dostęp z dnia 23.03.2020).

⁶ A. Radwan, „Lekcje online: Nauczyciele mogą już oceniać efekty pracy uczniów”, 23.03.2020, <https://serwisy.gazetaprawna.pl/edukacja/artykuly/1462689,zajecia-szkolne-online-nauczanie-oceniwanie-uczniow-na-odleglosc.html> (dostęp z dnia 23.03.2020).

Chociaż wielu nauczycieli chętnie pozostawało dotąd w kontakcie z uczniami i ich rodzicami za pomocą prywatnych kont, konieczne jest zapewnienie pracownikom oświaty dostępu do służbowej poczty elektronicznej. Obecna sytuacja wymaga bowiem innego poziomu i częstotliwości komunikacji z uczniami. W ocenie RPO cenne byłoby uzyskanie pomocy Prezesa Urzędu Ochrony Danych Osobowych oraz Ministra Cyfryzacji we wdrożeniu odpowiednich rozwiązań.

Jest wielce prawdopodobne, iż ograniczenie pracy szkół i placówek oświatowych ulegnie przedłużeniu. W trakcie pracy nad rozwiązaniami należy zatem zadbać o to, aby żadne dziecko nie zostało pozostawione poza systemem oświaty. Apeluję, aby przede wszystkim zatroszczyć się o dzieci, które nie mogą liczyć na pomoc i wsparcie rodzin. Pozbawienie części uczniów dostępu do edukacji może przyczynić się bowiem do powstania wielu zaległości w nauce i pogłębić już istniejące różnice społeczne.

Zasadne wydaje się zatem uwzględnienie postulatu, aby przyjęte cele były realistyczne, a proponowane rozwiązania uwzględniały różne warunki, w jakich funkcjonują szkoły, uczniowie i ich rodziny. Jest to również dobry moment, aby pochylić się nad kwestią obecnych podstaw programowych, które uważane są za zbyt obszerne i oparte w za dużym stopniu na wiedzy teoretycznej⁷. Zarówno nauczyciele, jak i uczniowie i ich rodzice nie powinni być obarczeni obowiązkami niemożliwymi do spełnienia. Chciałbym także podkreślić znaczenie wsparcia, jakiego potrzebują teraz dyrektorzy szkół i nauczyciele, oraz wyrazić uznanie dla wykazanej przez nich inicjatywy.

Z uwagi na powyższe, działając na podstawie art. 13 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o *Rzeczniku Praw Obywatelskich* (Dz. U. z 2018 r. poz. 2179 ze zm.), zwracam się do Pana Ministra z uprzejmą prośbą o wskazanie, w jaki sposób Ministerstwo Edukacji Narodowej zamierza rozwiązać wskazane wyżej kwestie. Będę wdzięczny zwłaszcza za informację o efektach współpracy między Ministerstwem Edukacji Narodowej a Ministerstwem Cyfryzacji, podjętej w celu zapewnienia sprawnego działania systemów

⁷ Raport z Narad Obywatelskich o Edukacji, Warszawa 2019, str. 18, www.naradaobywatelska.pl (dostęp w dniu 23.03.2020).

informatycznych w szkołach. Wyrażam również zainteresowanie rolą, jaką wyznaczy Pan Minister kuratorom oświaty.

Jednocześnie zaznaczam, iż zdaję sobie sprawę, że obecna sytuacja jest wyjątkowa i wymusza zastosowanie nowatorskiego podejścia do kwestii kształcenia. Stanowi także szansę na dokonanie rzetelnej oceny dotychczas stosowanych metod i programów nauczania. Wierzę, że polskie szkoły i inne placówki oświatowe wyjdą z tego doświadczenia silniejsze i lepiej przygotowane do radzenia sobie z nowymi wyzwaniami.

Łączę wyrazy szacunku

Adam Bodnar

Rzecznik Praw Obywatelskich

/-podpisano elektronicznie/

Do wiadomości:

1. Pan Jan Nowak

Prezes Urzędu Ochrony Danych Osobowych

2. Pan Marek Zagórski

Minister Cyfryzacji